

Bibliopolium

A közösségépítő lelkész.

Gyakorlati teológiai kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek.

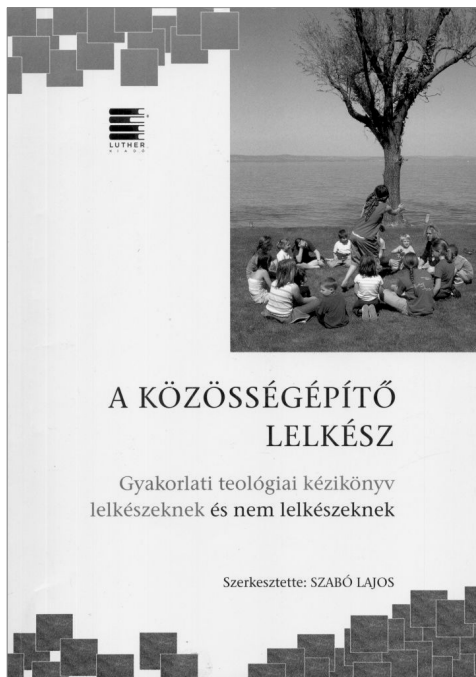
Szerkesztette: Szabó Lajos. Luther Kiadó, Budapest 2010, 301. old.

ISBN 978-963-9979-400

2010 karácsonya előtt a Luther Kiadó olyan könyvet jelentetett meg, amely rendkívül hasznos nemcsak a lelkészképzés, hanem az egyházi élet szempontjából is.

Érzésünk szerint, ez a könyv folytatása, vagy inkább tíz év utáni átgondolása, modernebb kiteljesítése a szintén Szabó Lajos által kiadott *Mérlegen a lelkész című* könyvnek (Gyülekezetpedagógiai füzetek, 2000), amelyben egy konferencia előadói próbálták kicövekelní a lelkészképzés és a lelkészi hivatás követendő alapelveit. Egy évtized után ideje volt tehát a tapasztalatok egybegyűjtésének és a tanulságok megfogalmazásának.

Már a Szabó Lajos által írt *Előszó*ban felmerül a kérdés, hogy mitől is függ egy gyülekezet elevensége és életrevalósága. A válasz legtöbbször arra egyszerűsödik: „kell egy jó lelkész”, akinek minden képessége megvan ahhoz, hogy megmozgassa az embereket, és friss lendületet vigyen a gyülekezetek életébe. Ez sok esetben így is van, de egyre több olyan példát is látunk, amely azt szemlélteti, hogy a „jól induló” lelkész lelkesedése néhány év múltán alábbhagy, megmutatkoznak rajta a kiegészítő tünetei, és gyakran még a valamikor csodálatosnak tűnő lelkészi pálya elhagyására is kényszerül. Mi volna tehát az, ami kiegészítené a hagyományosnak mondott, inkább elmélet-központú lelkészképzést? Mi volna az a többlet, amelynek segítségével a lelkészjelöltek jobb rálátást nyerhetnek a gyülekezetek belső dinamikájára, és ugyanakkor világosabbá válik saját fel-

adatuk is? Ez a „valami” a gyülekezeti közösség, amely igen fontos helyszíne a lelkészé válás folyamatának. E gyülekezeti közösség megismerése, a vele és érte való élés lehetősége szükséges a lelkészjelöltek számára, hogy szembesüljenek a lelkészi pálya örömeivel és árnyoldalaival, és ebben a közösségben váljanak jó gyülekezetépítő lelkészekké.

A könyv egyik nagy hozadéka az, hogy a tapasztalataikat összegző személyek nem értenek egyet azzal a „hagyományos” felfogással, hogy egy jó lelkész elegendő a gyülekezet fellendítéséhez. Sokkal inkább azt

hangsúlyozzák, hogy a jó lelkész csak megfelelő munkatársak segítségével tud minőségi gyülekezetépítő munkát végezni. Jól látja a szerkesztő Szabó Lajos: „Egy új típusú és dinamikus gyülekezetben a közösségépítés vált mára a fő szolgálati területté minden résztvevő számára” (8. old.), és ez lelkészeknek és gyülekezeti tagoknak közös munkájaként valósulhat meg. Könyvét ezért is ajánlja a lelkészjelöltek tananyagaként, a gyülekezeti tagoknak pedig inspiráló olvasmányként.

A könyv öt, átgondolt fejezetből áll. A fejezetekben felsorakoztatott tanulmányok a lelkészképzéssel, a lelkészi élet fordulópontjaival és fő tevékenységeivel, valamint a gyülekezeti élet fő kérdéseivel foglalkoznak. Kiváló ötlet volt, hogy a szerző egy-egy kék színű szögletes zárójelbe tett és vastagított szedésű szöveget írt minden fejezet elejére, amely egységben láttatja a fejezetben felsorakoztatott gondolatokat, mintegy a fejezetben foglalt tanulmányok bevezetéseként. Emellett minden tanulmány elején olvasható egy rövid összefoglalás, amelyet a szerzők írtak, s amely egyben felkelti a tanulmányban foglaltak iránti érdeklődést.

Az első fejezet a *Kontextusban a képzés* címet viseli, és három tanulmány alapján teszi világossá, hogy a 21. században új típusú missziói kompetencia elsajátítására van szükség. Ez pedig az emberek közötti jelenlét áldásos megélése.

Az a minden egyházat érintő kérdés merül fel, hogy mit lehetne tenni annak érdekében, hogy egyre többen kerüljenek kapcsolatba a gyülekezeti életformával? A válaszok többfélék. Vannak, akik azt mondják, hogy nem szükséges újítani, csak intenzívebben kellene végezni az eddig is gyakorolt és úgymond megszokott tevékenységeket. Mások úgy gondolják, hogy a hagyomány gátolja az eredményességet, és az egyházban új formák megjelenésére van szükség, mert az emberek ezekre is fogékonyak. Vannak, akik

azt képviselik, hogy a régi értékeket megtartva és új értékeket bátran vállalva lehet megújítani a közösségeket. A tanulmányok szerzői ez utóbbi mellett foglalnak állást: a népegyházi életforma mellett olyan új típusú, családias, bizalmat sugárzó, erős missziói lelkiségre van szükség, amely megújíthatná közösségeinket.

Ebben a kontextusban a lelkészképzésnek is át kell alakulnia, ugyanis a gyülekezetek elvárhatják a lelkészjelöltektől, hogy tudásukat ne csak a teológia padjai között, hanem a gyülekezetben való jelenlét által is bővítsék. Ezt ismerte fel a Magyarországi Evangélikus Egyház, amikor egy évtizeddel ezelőtt bevezette azt a képzési formát, amelynek keretében a hatodéves teológiai hallgatók gyülekezetben töltenek egy évet gyakornokokként, hogy a valós gyülekezeti életben szerzett tapasztalatokkal egészítsék ki lelkésszé válásuk folyamatát. A teológushallgatók úgynevezett „mentorok” irányítása alatt állnak, akik az erre a tisztségre pályázó gyülekezetek lelkészeiből verbuválódnak. A tanulmányok a képzésnek ezzel az új formájával foglalkoznak: a tíz év tapasztalatával rendelkező mentorok saját önértelmezésükről és a lelkészjelöltekkel való személyes, szakmai, és gyülekezeti kapcsolatukról írnak. Bibliái előképként Sámuel és Saul, Mózes és Józsué vagy Pál és Timóteus kapcsolatát említik, ezeket vetítve ki mai, konkrét élethelyzetre.

Ez az első fejezet a mi lelkészképzésünk szempontjából is igen lényeges, hiszen 2009 óta a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara is bevezette a képzésnek hasonló formáját: az V. évet lezárt teológiai hallgatók gyakornoki kinevezést kapnak és mentorok szakmai felügyelete mellett végeznek kétéves szolgálatot különböző gyülekezetekben és munkaterületeken. Ugyanezt kívánja megvalósítani az erdélyi református egyház is, azzal a különbséggel, hogy a magiszteri oklevelet

megszerzett VI. éves lelkészjelölteket nem segédlelkészi, hanem gyakornoki munkára nevezi ki mentorok mellé, és ez alatt vesznek részt a továbbképző tanfolyamok alkalmain. Ezek az alkalmak négy munkakörre tekintenek: igehirdetés, katekézis, lelkigondozás és gyülekezetépítés. Az erdélyi teológushallgatók helyzete azonban abban különbözik a magyarországiaktól, hogy ők már az elméleti tanulmányok éveitől is intenzívebben kapcsolódnak bele a gyülekezeti munkába.

A tanulmányok olvasása rendjén ismerős helyzetek köszönnek vissza, és nagy öröm az evangélikus hittestvérek gyakorlatából tanulni, illetve az ő tapasztalataik alapján saját képzési programunkat is jobbítani.

A második fejezet *A lelkészi élet csomópontjai* címet viseli és négy olyan tanulmányt tartalmaz, amely megmutatja a lelkészi hivatásban fellelhető spiritualitás megélésének lehetőségeit, valamint a lelkészi munka közben felmerülő válságokat és az azokból való kilábalás útjait. A pályakezdő lelkész megtudhatja, hogy mit érdemes időben elolvasni és megszívlelni. „A 21. század lelkésze”, aki sokkal inkább hasonlít egy cég menedzserére, mint egy nemes értelemben vett tanítványra, a szolgálathoz szükséges belső erőforrások, a csend, család, gyülekezet, testi-lelki egészség stb. felkutatásához kap ösztönzést. Az egyik tanulmány a lelkészi élet krízishelyzeteit vizsgálja, és a helyzetelemzés után megoldási lehetőségeket is kínál, többek között az ún. „önsegítő csoportok” létrehozása révén. Egyértelmű, hogy a lelkésznek szüksége van a megtartó közösségre, és emellett az úgynevezett „szupervizori kísérésre”, hogy amennyiben úgy érezné a megfeszített munkatempó mellett, hogy „nincs embere”, és emiatt meghasonul, konfliktusba keveredik önmagával, egyházával vagy éppen hivatásával, akkor tudja, hová kell fordulnia segítségért.

A fejezet utolsó tanulmánya azokhoz szól, akik konfliktusban élnek, vagy éppen konfliktusokat szeretnének megelőzni és „az egymás felé vezető utakat” próbálják felfedezni, hogy majd a megfelelő kommunikáció útján közösséget építhessenek – a szolidaritás eszközével.

A harmadik fejezet a sajátos *lelkészi kompetenciákat* mutatja be, rendkívül gyakorlatias módon. Az első a missziói lelkület, amelynek segítségével embereket lehet megszólítani és bekapcsolni az egyházi vérkeringésbe. A második a lelkigondozói készség. Ez is állandó fejlesztésre szorul, hogy tényleg alkalmasak legyünk a fájdalom hordozó lelkek gyógyítására. Tanulható készségekről van itt szó, amelyeket a kazuális szolgálatok elő- és utóéletében mélyíthetünk el. A következő kompetencia a prédikálás/igehirdetés készsége, amely szintén tanulható. Minden lelkész számára ismerős a rögsös út, amely a textustól a prédikáció felé vezet, és amely a közösségen át úgy halad, hogy megéri a hívek lelkét. Tapasztalatból tudjuk, hogy a prédikálás igen erős közösségépítő cselekedet, és így az a feladata, hogy az evangéliumot, „a jó hírt” közvetítse, amely az egyszerű hallgatókból gyülekezetet, közösséget formál.

A következő tanulmány „a hit továbbadásának” készségével foglalkozik. Ezt mindenekelőtt valláspedagógiai értelemben, a gyermekek, ifjak és felnőttek tanítása, képzése és nevelése révén képzelem el, és pedig olyan munkafolyamatként, amelyben hangsúlyos szerepe van a keresztény értékrend szerint élő családnak. Ebben a nevelői munkában fontos szerepe van a gyülekezeti közösségnek is, ahol az „egymás terhét hordozzátok” tanítását látni lehet a gyakorlatban is és életformává lehet tenni. A felnőttek „hitoktatása” valójában azon élethelyzetekben történik, amelyekben lehetőség nyílik arra, hogy újra meg újra átgondolhassák életüket a hit szempontjából, és azt is megtapasztal-

ják, hogy Isten miként formálja életüket – írja a tanulmány szerzője.

A különböző lelkészi kompetenciák gyakorlása fölveti azt a kérdést, hogy mi-
ben mérhető – ha egyáltalán mérhető – a
lelkészi munka. A mérés célja sohasem az
ítélkezés, hanem a visszacsatolás, amely-
nek a hatékonyabb, minőségi lelkészi
munka az eredménye.

A negyedik fejezet címe *Lelkészi tevé-
kenységek a gyülekezetért*, és a klasszikusnak
mondott lelkészi munkaterületek – csa-
ládlátogatás, kazuális szolgálók, szeretet-
szolgálat – rejtelmeibe avat be. Ezekben
egyrészt felellhető a hagyományos lelké-
szi munka minden eleme, de az új útkere-
sés szellemében az is terítékre kerül, hogy
manapság milyen módszerekkel és hoz-
záállással lehet vezetni a gyülekezeteket.
A hívek pásztorolásának, a gyülekezethez
tartozó családok rendszeres látogatásának
„lelkészi életformává” kell válnia – tud-
hatjuk meg a tanulmányokból. Gyakorlati
tanácsokat, útmutatásokat kapunk arra
nézve, hogyan is lehetne hatékonyabban
végezni lelkészi tevékenységeinket. Az
élet mérföldköveinél – születés, házasság,
halál – csak jézusi lelkülettel állhatunk
meg, az evangéliumot hitelesen, közössé-
get építő szándékkal kell hirdetnünk. A
szeretetszolgálatban akkor leszünk haté-
konyak, ha a „kezek evangéliumát” Jé-
zusra mint példaképre tekintve végezzük
– hangsúlyozza a következő tanulmány.
Az is világossá válik, hogy gyülekezet- és
egyházépítő munkát úgy végezhetjük ha-
tékonyabban, ha a rendszerszemléletű
gondolkodásmódot sajátítjuk el, és az ed-
digi partikuláris szemléletmódot egy új
paradigmára felcseréljük. Így az egyházra
mint egészre, mint fejlődő rendszerre te-
kintünk. A gyakornoki évüket töltő teo-
lógusok a mentoruktól tanulhatják meg
ezt a szemléletmódot és az ennek megfe-
lelő gyülekezetvezetést. A mentor „test-
vérként”, jó és hiteles példájával állít elé-
bük követendő mintát.

Némileg elüt a fejezet egységet képe-
ző tanulmányaitól Gáncs Péter „nyugal-
mazott püspök” írása. Ő az egyházi/
püspöki vizitáció teológiai háttérét, bibliai
alapjait és történetiségét vizsgálja, és
olyan szemléletmódot sugall, amely sze-
rint a vizitáció elsősorban nem válságke-
zelésre, nem a jelen feltérképezésére hi-
vatott fórum, hanem az egyház jövőké-
pének stratégiáját a gyülekezettel közösen
megalkotó munkacsoport. Tehát fontos
szerepe van a gyülekezet építésében.

A hatodik, és egyben az utolsó fejezet
már címadásában is – *Közös lépések a növe-
kedésért* – a jövő felé mutat. Itt a hagyó-
mányos gyülekezeti élettől idegen, de a
modern korban mindennapossá váló fo-
galmakról és tervekről olvashatunk. A ta-
nulmányok azt az alapállást képviselik,
hogy a körülményekre való hivatkozás, a
múltba néző nosztalgia helyett ki kell
lépni a passzivitásból, és e helyett kreatív,
értékteremtő munkával kell megmutat-
nunk magunkat a világban. A szerzők ar-
ra biztatnak, hogy az úgynevezett infor-
mációs társadalom korában bátran
használjuk a modern kommunikáció esz-
közeit és általuk is hirdessük az evangéli-
umot. Arra ösztönöznek, hogy a közös-
ség építésének érdekében tudatosan és
tervszerűen munkálkodjunk s éljünk a
„modern menedzsment” eszközeivel. Az
egyház gazdasági ügyeinek igazgatására
kérjük fel szakembereket, éljünk a pá-
lyázatok-nyújtotta lehetőségekkel, le-
gyünk jelen a társadalomban, használjuk
a médiát az általunk képviselt értékek
megjelenítésére. Vezessük úgy a gyüleke-
zeteket, hogy megfelelő munkatársakat
álltsunk az egyes munkaterületekre, s a
növekedés érdekében a jól összehangolt
csapatmunkára törekedjünk.

Összegezve azt mondhatjuk, hogy a
könyv rendkívül hasznos tanításokat és
tapasztalatokat közvetít. Azt a célt, ame-
lyet a szerkesztő kitűzött maga elé, min-
denképpen elérte: a teológiai hallgatók

tananyagként használhatják, a lelkeszi pályán lévők pedig olyan segédkönyvnek, amely által újraértékelhetik eddigi munkájukat, és a gyakorlati tanácsokat követve meg is újulhatnak munkavégzésükben. Haszonnal forgathatják a könyvet azok a gyülekezeti munkatársak is, akik az Anyaszentegyház hű munkásaiként most még jobb rálátást nyerhetnek a lelkeszi tevékenységek sokrétűségére, és még inkább megérthetik, hogy a gyülekezet vezetése nem egyszemélyes küszködés, hanem összehangolt csapatmunkával lesz eredményes.

A fejezetekben foglaltak felölelik a gyülekezetépítés minden területét. Az egyes részterületeken elmélyülni vágyókat az segíti, hogy a tanulmányok végén fellelhető nemcsak a felhasznált, hanem a témával foglalkozó ajánlott irodalom is. Nagyszerű ötlet volt, hogy a tanulmányok végére „a közös gondolkodást és a téma megértését segítő kérdések” kerültek. Csak remélni merjük, hogy egy-egy gyülekezetben éppen a téma és a jól irányzott kérdések kapcsán lesz majd alkalom a fej-

lődés és a növekedés lehetőségeinek megvitatására.

Ajánlom tehát tisztelettel a könyvet nemcsak elolvasásra, hanem elmélyült tanulmányozásra is. Nemcsak az evangélikus, hanem az erdélyi keresztyén egyházakra is érvényes gondokkal és kérdésekkel foglalkozik. Minden egyházban időről időre szükség van a kompetenciák felülvizsgálatára, a lelkeszi kar szellemilelki megújulására, a megfelelő gyülekezetépítési stratégiák kidolgozására. A könyv ezekben próbál segíteni: a személyes tapasztalatok és megtett utak azt sugallják, hogy kerülnek megfelelő emberek a gyülekezet- és közösségépítés áldásos munkájához, és ők megfelelő feltételeket tudnak teremteni ahhoz, hogy majd „a növekedést Isten adja”. Valójában, gyakorlati teológiai kézikönyvet kaptunk ajándékba. Fordítsuk gyülekezeti közösségeink és egyházunk hasznára!

Koppándi Botond,
unitárius teológiai tanár

Kustár Zoltán: *A héber Ószövetség szövege*

Magyar Bibliatársulat, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János
Kiadója, Budapest 2010, 460 old. ISBN 978 963 558 140 5

A szerző már könyve előszavában jelzi, hogy ilyen jellegű munka még nem látott napvilágot magyar nyelven. Fontosnak tartotta, hogy a már elavult idegen nyelvű munkák mellett egy új, sokkal inkább gyakorlati alkalmazásra szánt könyv jelenjen meg magyar nyelven. A könyv tehát főként gyakorlati szempontokra tekint. Az olvasó, lekipásztor, keletkutató, irodalmár vagy akár a héber nyelvet szerető ember belekóstolhat általa az ókori és középkori zsidó szöveg-hagyományozás, valamint a tibériási masszóra azon jellegzetességeibe, amelyek megjelennek a héber Ószövetség

modern kritikai kiadásában, a Biblia Hebraicában is.

A szerző már korábban is foglalkozott a héber Ószövetség szövegével, ugyanis 2000-ben jelentetett meg *A héber Ószövetség szövege* (Kézikönyv a Biblia Hebraica Stuttgartensiához. Debrecen 2000, 187 old.) című egyetemi jegyzetet, amelyet most kiegészített és pontosított.

A könyv hét fejezetben tárgyalja a masszoréta szöveg-hagyományozás azon jellegzetességeit, amelyekkel a mai kritikai Ószövetség-kiadásokban találkozunk. Egy-egy jellegzetességhez pedig érdekes történeti bevezetőt is fűz. Rész-